

Stigende ulighed er især sket inden for samme befolkningsgruppe og i mindre grad mellem befolkningsgrupper

Uligheden er steget, også i Danmark, men fra et meget lavt niveau. Nu viser nye beregninger fra DI, at uligheden især er steget, fordi der er kommet en større indkomstforskel inden for de enkelte befolkningsgrupper og i mindre grad fordi, der er blevet større forskel mellem befolkningsgrupperne. Det er altså i højere grad en større indkomstspredning for blandt andre de selvstændige, der har drevet uligheden end det er forskel i indkomstudviklingen mellem f.eks. selvstændige, lønmodtagere og pensionister.

Flere beskæftigede med bedre uddannelse har øget uligheden

Vi kan konstatere, at de disponible indkomster er blevet lidt mere ulige fordelt i de senere årtier. Den såkaldte Gini-koefficient (for ækvivaleret disponibel familieindkomst) viser en vækst fra 22,8 procentpoint i 1993 til 29,3 procentpoint i 2017. En stor del af denne stigning skyldes dog forhold, der på ingen måde kan siges at true sammenhængskraften i befolkningen. Store dele af stigningen skyldes forhold, der på alle måder er ønskelige. Dette gælder

Ændringer i Gini-koefficienten fra 1993 til 2017

Bidrag fra ændringer for socioøkonomiske grupper	Procentpoint
Forskydninger i antal personer mellem grupperne	1,7
Forskydninger i indkomsterne mellem grupperne	1,2
Forskydninger inden for grupperne	3,6
I alt	6,5

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

Der undersøges årsager til ændringer i Gini-koefficienten

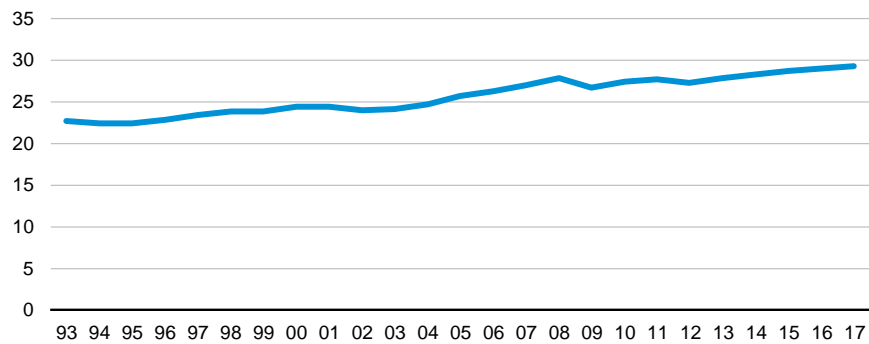
eksempelvis stigende beskæftigelse og et stigende uddannelsesniveau. Andre dele af stigningen skyldes bevidste politiske prioriteringer.

I det følgende ses der nærmere på hvilke forskydninger, der driver ændringerne i Gini-koefficienten. Gini-koefficienten måler, hvor meget indkomst, der skal flyttes, for at alle får den samme indkomst. Indkomsterne er her disponible indkomster (indkomster efter skat), hvor der tages højde for, at der i familierne omfordeles indkomster mellem ægtefæller og fra forældre til børn (såkaldt ækvivalerede indkomster).

Stigende ulighed målt ved Gini-koefficienten

Ulighed målt ved ækvivaleret disponibel indkomst

Procentpoint

Kilde: Danmarks Statistik

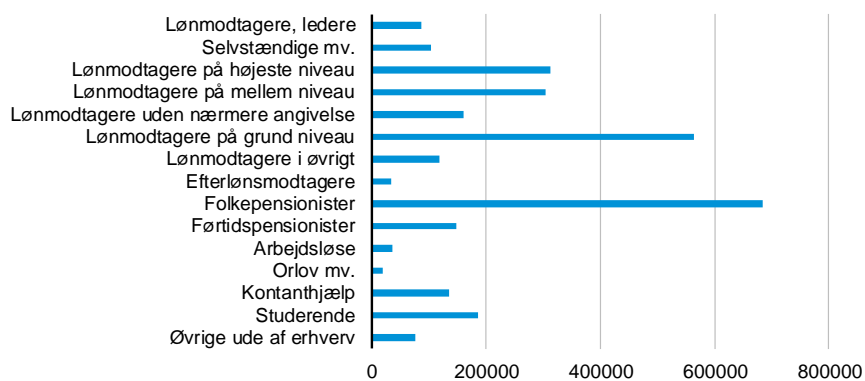
Udgangspunkt i de socioøkonomiske grupper

Det er muligt at beskrive væsentlige indkomstforskydninger mellem forskellige grupper i samfundet ved at se på udviklingen i de socioøkonomiske grupper, der er beskrevet i indkomststatistikkerne.

I figuren neden for ses, hvor mange familier der er i de forskellige socioøkonomiske grupper. Grupperne er sorteret efter deres gennemsnitlige disponible indkomst. De, der tjener mest står øverst og det er ansatte ledere, der tjener mest, efterfulgt af selvstændige og lønmodtagere på højeste niveau. De beskæftigede har i gennemsnit de højeste disponible indkomster uanset hvilken socioøkonomisk gruppe af beskæftigede, der ses på. Herefter følger forskellige grupper af overførselsindkomstmottagere. Studerende og personer ude af erhverv, der ikke modtager overførselsindkomster, har i gennemsnit de laveste indkomster.

Antal familier fordelt på socioøkonomiske grupper

Sorteret efter gennemsnitlig indkomst for den socioøkonomiske gruppe

Kilde: Danmarks Statistik

Lidt mere end halvdelen af befolkningen er i beskæftigelse som lønmodtager eller selvstændig

Mere end halvdelen af befolkningen, målt på familieniveau, er i beskæftigelse. Den midterste indkomst i befolkningen, medianindkomsten, svarer til indkomsten for en lavtlønnet lønmodtager¹. Gennemsnitsindkomsten for samtlige er lidt højere end medianindkomsten. Og den er lidt højere end gennemsnitsindkomsten for en lønmodtager på grundniveau. Den er dog væsentligt lavere end indkomsten for en gennemsnitlig lønmodtagerfamilie. Den store gruppe af lønmodtagere på grundniveau ligger således i midten af indkomstfordelingen uanset om der ses på median eller gennemsnit.

Effekten af flere eller færre i de socioøkonomiske grupper kvantificeres

Betydningen af antalsforskydninger mellem grupper

En del ændringerne i Gini-koefficienten kan henføres til, at der sker forskydninger i antallet af personer i hver af de socioøkonomiske grupper. Der er kommet flere ledere siden 1993, hvilket øger Gini-koefficienten. Ledigheden er faldet voldsomt siden 1993, hvilket omvendt reducerer Gini-koefficienten. Størrelsen af disse bidrag kan kvantificeres.

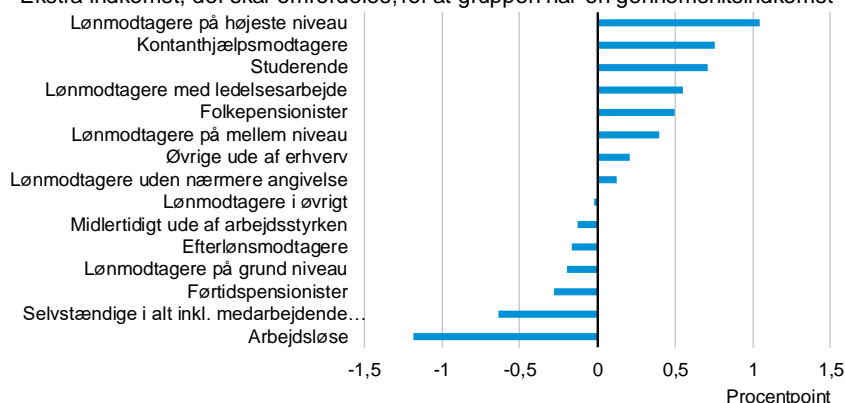
Kvantificeringen af forskydningen i antal personer foretages i tre trin. For hver socioøkonomisk gruppe kan det beregnes, hvor stor en andel af den samlede indkomst, der skal flyttes fra eller til denne gruppe, for at gruppen får en indkomst svarende til gennemsnitsindkomsten for alle familier. En sådan beregning gennemføres for

¹ Medianindkomsten for alle svarer stort set til nederste decil for en lønmodtager på grundniveau.

2017. Samme beregning foretages ligeledes for 1993, dog under antagelse af, at gennemsnitsindkomsten for hver gruppe var som i 2017. I trin tre trækkes disse resultater fra hinanden og indkomstflytningerne oversættes til Gini-bidrag². Da indkomsten i hver socioøkonomisk gruppe er holdt undret kan de ændringer der sker fra 1993 til 2017 i en sådan beregning henføres til ændringer i gruppernes størrelse. Resultatet af beregningen fremgår af efterfølgende figur.

Bidrag til Gini-koefficient fra forskydninger i antal personer

Ekstra indkomst, der skal omfordeles, for at gruppen har en gennemsnitsindkomst

Anm.: Sammenligning af de socioøkonomiske gruppers indkomter i 1993 og 2017 med relative indkomster som i 2017
 Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

Ændringer i antal personer med indkomster lang fra gennemsnittet har stor betydning

Stor vækst i antal familier, der har en indkomst langt fra den gennemsnitlige indkomst, påvirker i særlig grad ændringerne. Fra 1993 til 2017 er der blevet ansat langt flere akademikere (lønmodtagere på højeste niveau), og der er kommet langt flere kontanthjælpsmodtagere og studerende. Disse grupper har alle indkomster, der ligger langt fra gennemsnitsindkomsten, hvorfor den antalsmæssige vækst i disse grupper giver et stort bidrag til øget ulighed målt ved Gini-koefficienten.

Færre ledige har reduceret Gini-koefficienten

Modsat har vi set et dramatisk fald i antal ledige siden 1993, hvor ledigheden toppede. Ledigheden er faldet med næsten 250.000 siden 1993, hvilket bidrager til faldende ulighed. Det samme gør et stort fald i antallet af selvstændige.

Man kan spørge sig selv, om en ændret sammensætning af befolkningen har noget med øget ulighed at gøre. Det har det, hvis man alene se på Gini-koefficienten. Man kan på alle måder glæde sig over, at ledigheden de senere årtier er reduceret markant, hvilket

² Gini måler, hvor stor en andel af indkomsterne, der skal omfordeles. Man skal så lige huske, at det man omfordeler fra en gruppe med en indkomst over gennemsnittet kan anvendes til at kompensere familier i en gruppe med en indkomst under gennemsnittet.

har reduceret uligheden. Men modstykket til dette er jo, at beskæftigelsen er steget, hvilket har øget uligheden. Sidstnævnte er dog klart en ønsket udvikling.

Mere uddannelse øger Gini-koefficienten

Vi har også målsætninger om at øge befolkningens uddannelsesniveau. Derfor er der grund til at glæde sig over, at vi de senere år har fået langt flere studerende og langt flere lønmodtagere på mellemste og højeste niveau. Begge dele øger imidlertid uligheden væsentligt, men det er der ingen grund til at være bekymret over. Studerende er relativt fattige mens de læser. Men det er midlertidigt, og det er en investering i at opnå en højere indkomst senere. Den højere indkomst senere må ses som et udtryk for et højere kompetenceniveau, ikke som et udtryk for mere ulighed i samfundet.

Antalsforskydninger mellem socioøkonomiske grupper har øget Gini-koefficienten med 1,7 procentpoint

Hvis man summer alle søjlerne i figuren oven for fås, at der i 2017 skal omfordeles 1,7 pct. mere af alle indkomster, for at alle socioøkonomiske grupper får en gennemsnitlig indkomst. Forskydninger i antal personer i de forskellige grupper øger således isoleret set Gini-koefficienten med 1,7 pct.³

Flere, især udlændinge, er endt som ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere

Den kraftige vækst i antallet af kontanthjælpsmodtagere er blandt de mere uheldige udviklinger i dansk økonomi. Der er nogle grupper, og stadig flere, som vi ikke formår at få til at deltage aktivt på arbejdsmarkedet. Der er gennemført masser af reformer i et forsøg på at modgå denne udvikling, men det er ikke lykkedes i fuldt omfang. Det skal noteres, at en væsentlig grund til stigningen i antallet af kontanthjælpsmodtagere er, at vi modtager flygtninge mv., som vi har vanskeligt ved at få i arbejde⁴. Dette øger uligheden. Indvandrere, der kommer i beskæftigelse, bidrager ikke på samme måde til uligheden, medmindre der er tale om højt lønnet beskæftigelse. I sidstnævnte tilfælde er dette dog ikke noget problem. Forskerordningen har til formål at tiltrække højt kvalificeret arbejdskraft, fordi øget forskning fører til højere produktivitet og dermed et højere indkomstniveau for alle.

Forskydninger i relative indkomster

Betydningen af indkomstforskydninger mellem grupper

Ud over forskydninger i befolkningen har vi også set forskydninger i de gennemsnitlige indkomster for de forskellige

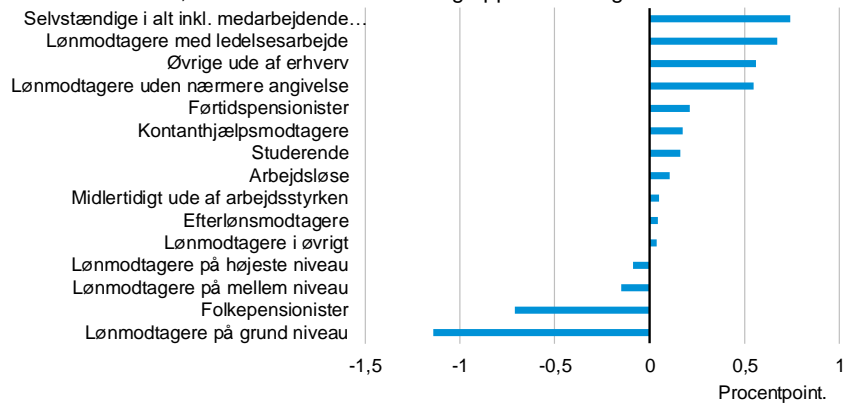
³ I Vismandsrapporten fra efteråret 2012 angives det at: "Hvis befolkningens sammensætning i forhold til alder, herkomst og uddannelse havde været som i 1994, ville stigningen i uligheden frem til 2014 alt andet lige have været 25-30 pct. mindre, svarende til 2 pct. point på Gini-koefficienten." Beregningen her bygger på helt andre antagelser, men der er i begge beregninger tale om forskydninger i befolkningen, der øger uligheden.

⁴ Der foreligger ikke tal for kontanthjælpsmodtagernes etniske baggrund før 2007. Men fra 2007 til 2017 tegner indvandrere og efterkommere sig for mere end halvdelen af væksten i antal kontanthjælpsmodtagere. Forøgelsen af antal kontanthjælpsmodtagere har især fundet sted siden 2007.

befolkningsgrupper. For at beskrive betydningen af disse indkomstforskydninger ses der på befolkningen i 2017 med indkomstniveauer som i henholdsvis 1993 og 2017. For hver gruppe beregnes, hvor meget ekstra indkomst, der skal flyttes, for at gruppen får en gennemsnitsindkomst. Resultatet oversat til bidrag til Gini-koefficienten⁵ fremgår af figuren nedenfor.

Bidrag til Gini-koefficient fra forskydninger i gns. indkomst

Ekstra indkomst, der skal omfordeles for at gruppen har en gennemsnitsindkomst

Anm.: Sammenligning af de socioøkonomiske gruppers indkomter i 1993 og 2017 med antal personer i gruppen som i 2017
 Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger

Uligheden øges, når grupper med høje indkomster opnår høje stigninger i indkomsten og omvendt, når grupper med lave indkomster får en mindre fremgang i indkomsterne end gennemsnittet⁶.

Ledere og selvstændige har øget deres relative indkomster

De mest markante bidrag til øget ulighed kommer fra store stigninger i gennemsnitsindkomsten for selvstændige og for lønmodtagere med ledelsesarbejde. Når gruppen af personer med de højeste og de næsthøjeste gennemsnitlige indkomster opnår de højeste og næsthøjeste indkomststigninger, giver dette naturligvis store bidrag til stigningen i Gini-koefficienten. Dette bidrag er naturligvis udtryk for stigende ulighed. Vi er dog meget langt fra situationen i USA, hvor alle reale indkomststigninger er tilfaldet de rigeste.

Lønmodtagere uden nærmere findes kun på grund af statistiske mangler

Også for lønmodtagere uden nærmere angivelse er der tale om forholdsvis store stigninger i gennemsnitsindkomsten. Her skal det dog ses i lyset af, at der ikke er tale om nogen homogen gruppe. Den eksisterer alene fordi, det er ikke opgjort, hvad disse personer beskæftiger sig med. Når der i samfundet som helhed bliver flere ledere og flere med længere uddannelser, så må vi også forvente, at det samme gør sig gældende for den gruppe af personer, med

⁵ Se fodnote 2 oven for.

⁶ Der er fremgang i indkomsterne fra 1993 til 2017 for alle socioøkonomiske grupper med undtagelse af øvrige uden for erhverv, som i gennemsnit har haft faldene indkomster.

manglende statistiske oplysninger om, hvad de laver. Dermed overvurderes gruppens indkomststigninger med stor sandsynlighed. sandsynligvis er der alene tale om et bidrag, som skyldes, at gruppen indeholder relativt flere ledere og højtuddannede og burde være målt på denne måde.

Øvrige uden for erhverv har lave indkomster, men de er frivilligt ude af erhverv eller har formue.

For øvrige uden for erhverv falder de i forvejen lave gennemsnitsindkomster, hvilket bidrager til øget ulighed. Der er dog tale om en meget sammensat gruppe, som alene er afgrænset ved, at de ikke arbejder, studerer eller modtager offentlige ydelser. Gruppen består af alt fra unge, der holder sabbatår til ledige uden dagpengere, som ikke kan få kontanthjælp på grund af for stor formue. Omkring 40 pct. af gruppen har en indkomst meget tæt på nul. Men gruppen omfatter også personer, der har valgt at leve af deres formue, som kan have betydelige formueafkast med både positivt og negativt fortegn. Man befinder sig typisk i gruppen ud fra eget valg, eller alternativt fordi man ikke kan få nogen offentlige ydelser grundet formue. Når flere vælger at holde fri for egen regning, burde det tages som udtryk for betydelig velstand. Det burde ikke blive målt som fattigdom eller ulighed.

Modtagere af overførselsindkomst er påvirket af forsøg på at gøre det mere attraktivt at arbejde

Modtagere af overførselsindkomst, bortset fra pensionister, har generelt haft en indkomstudvikling, der er lidt mindre end den gennemsnitlige og lidt mindre end indkomstudviklingen for almindelige lønmodtagere. Dette skal ses i lyset af, at man har valgt at regulere disse indkomstoverførsler med en lidt lavere stigningstakt end den generelle lønudvikling. Det skal dog noteres, at reguleringen af overførselsindkomsterne har været væsentlig højere end ved en prisregulering. Købekraften af overførselsindkomsterne er steget. På udvalgte områder har man valgt at reducere ydelserne for nogle modtagere af overførselsindkomst. Dertil kommer, at skatten på arbejde er reduceret af flere omgange, hvilket øger de disponible indkomster for de beskæftigede. Dette øger uligheden, men der er tale om bevidste politiske valg, der typisk har haft til hensigt, at gøre det mere attraktivt at arbejde.

Ændret sammensætning blandt ledige og lavere ydelser til nogle grupper på kontanthjælp

Blandt grupperne på overførselsindkomst er det de ledige og kontanthjælpsmodtagerne, der har haft den laveste vækst i de gennemsnitlige indkomster. For de ledige må dette skyldes en stærk ændring i sammensætningen af gruppen. Andelen af modtagere af almindelige dagpenge er faldet, mens der er blevet relativt flere dimitterende og arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere. Selve dagpengesatsen er der ikke ændret ved, på anden vis end den generelle regulering af overførselsindkomster. For kontanthjælpsmodtagerne skyldes den lave indkomstfremgang nye lavere ydelser til bestemte grupper. Eksempelvis integrationsydelsen til nyankommes flygtninge, der nu er blevet til en endnu lavere hjemsendelsesydelse. Også kontanthjælpsloftet reducerer ydelserne for de berørte. Desuden er der i flere omgange gennemført en ungeindsats, der har

reduceret ydelserne for unge, hvilket har skullet tilskynde dem til at gå i gang med en uddannelse.

Indkomstfremgang til pensionister

Pensionisterne adskiller sig fra øvrige modtagere af overførselsindkomster, idet deres indkomster er steget betydeligt og steget mere end for en gennemsnitlig lønmodtager. En mindre del af dette skyldes, at der er indført grøn check (oprindeligt ældrechecken). Denne har dog ikke voldsom betydning for en gennemsnitlig pensionist. Det er i høj grad udbygningen af arbejdsmarkedspensioner, der har stillet pensionisterne bedre. Pensionisterne modtager offentlige og private pensioner. I 1993 udgjorde de private pensioner godt 30 pct. af de samlede pensioner. I 2017 var denne andel steget til knap 40 pct. Dette har stillet pensionisterne væsentligt bedre, og det har mindsket uligheden.

Arbejdsmarkedspensioner mindsker den målte ulighed selv om det alene er en omfordeling over livsforløbet

Der er dog ret beset tale om en lidt mærkelig effekt. Hvis opsparringen til alderdommen i de erhvervsaktive aldersgrupper foretages i formelle pensionsordninger, så fører det til mindre målt ulighed (fradrag for indbetalinger i de erhvervsaktive år og målte udbetalinger som pensionist). Hvis opsparringen ikke bindes i en formel pensionsordning, så øges uligheden på grund af et stigende formueafkast i de erhvervsaktive år. Formueafkastet i en formel pensionsordning bliver til en del af pensionsudbetalingen i en fremtidig årsperiode. Det er dog helt reelt, at udbygningen af arbejdsmarkedspensioner har ført til en højere samlet opsparring til pension og dermed en øget udjævning af indkomst over livsforløbet. Men udligninger over livsforløbet har reelt ikke noget med ulighed at gøre. Man udligner til sig selv og ikke til andre med lavere indkomster.

Det største bidrag til mindre ulighed som følge af indkomstforskydninger kommer fra, at gennemsnitsindkomsten for alle rykker lidt tættere på gennemsnitsindkomsten for en lønmodtager på grundniveau. Forskydningen er ikke voldsom, men der er rigtig mange lønmodtagere på grundniveau. Udviklingen betyder også, at stigningen i den gennemsnitlige disponible indkomst for lønmodtagere på grundniveau er lidt mindre end for lønmodtagere med et højere kvalifikationsniveau. Dette skyldes dog ikke nævneværdige forskelle i lønudviklingen grupperne imellem. Det skyldes først og fremmest afkast af formue, herunder beregnet afkast af ejerboliger.

Indkomstforskydninger mellem grupper øger Gini med 1,2 pct.

Summen af bidragene til Gini-koefficienten i figuren øverst side 6 er 1,2 procentpoint. Forskydningen i gennemsnitsindkomster mellem de socioøkonomiske grupper øger således Gini-koefficienten med 1,2 procentpoint fra 1993 til 2017.

Der sker forskydninger mellem grupper

Betydningen af forskydninger inden for grupperne

Den samlede stigning i Gini-koefficienten siden 1993 er på 6,5 procentpoint. Vi kan forklare 1,7 procentpoint heraf med forskydninger i antallet af personer mellem de socioøkonomiske grupper. Dertil

kommer de 1,2 procentpoint som følge af forskydninger i gennemsnitsindkomsten mellem de socioøkonomiske grupper. Der resterer så 3,6 procentpoint som skyldes forskydninger inden for de socioøkonomiske grupper, jf. tabellen side 1.

Nogle grupper indeholder både høje og lave indkomster

Bidraget fra forskydninger inden for de socioøkonomiske grupper skyldes, at der inden for alle grupperne er familier med indkomster, som er såvel højere end som lavere end den gennemsnitlige indkomst for alle familier i landet. Særligt for de selvstændige er der mange med både høje og lave indkomster.

Meget høje og meget lave indkomster blandt de selvstændige

Der er mange med meget høje indkomster, blandt de selvstændige, hvilket dog kan aflæses i form af, at de selvstændige har høje gennemsnitsindkomster. Men der skjuler sig lige den detalje, at der også er mange med negative eller meget lave indkomster blandt de selvstændige. Der skal derfor omfordeles betydelige indkomstmængder internt blandt de selvstændige, før alle har en gennemsnitsindkomst.

De socioøkonomiske grupper er blevet mindre homogene

De socioøkonomiske grupper er således ikke homogene, og når vi får et større bidrag til Gini-koefficienten fra omfordeling inden for grupperne er det tegn på, at grupperne er blevet mindre homogene.

Mindre homogenitet skyldes især virksomheds- og formueindkomster

Den mindre homogenitet stammer typisk ikke fra forskydninger i de relative lønninger mellem faggrupper uden ledelsesansvar⁷. Den stammer fra andre indkomster, herunder især indkomster fra egen virksomhed og indtægter fra formue. Sådanne indkomster er der blevet flere af, og de kan både have positive og negative fortegn.

De rigeste og de fattigste i et enkelt år vil altid være selvstændige med virksomhedsindkomster eller personer med store formuer⁸. Sådanne indkomster kan være meget betydelige med både positive og negative fortegn. Løn og sociale ydelser kan ikke give anledning til negative indkomster.

Familier med store tab har oftest en stor formue

Når familier med store formuer sætter noget af denne over styr, giver det et væsentligt bidrag til at øge Gini-koefficienten. Sådanne personer har de allerlaveste (negative) indkomster i det enkelte år. Men sådanne personer er i hvert fald i udgangspunktet meget sjældent fattige.

⁷ Jf. økonomi- og indenrigsministeriet <https://oim.dk/media/18589/oea-ikke-tegn-paa-oeget-loenspredning-i-danmark.pdf>

⁸ Man kan principielt tabe mere end man ejer ved formuespekulation. Men man får som privatperson normalt kun adgang til sådanne spekulative produkter, hvis man har en betydelig betalingsevne.